

5/11329

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Jan WOJNAROWSKI

GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA
W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

52491

WARSZAWA

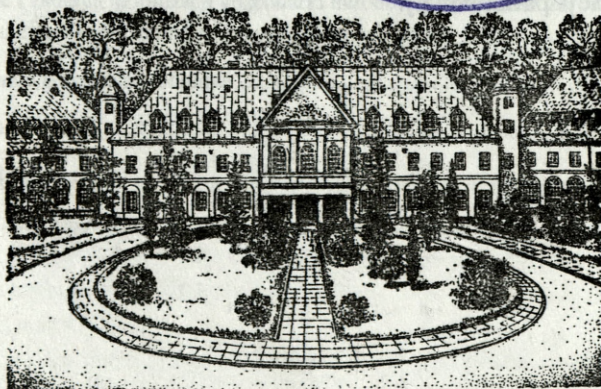
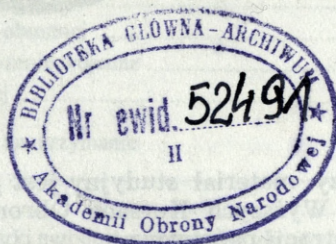
2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Jan WOJNAROWSKI

**GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA
W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO**

WARSZAWA

2000

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji państwowej.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Pojęcia gotowości obronnej państwa	10
1.1. Definicje gotowości obronnej państwa	10
1.2. Struktura gotowości obronnej państwa	10
1.3. Cele i główne zadania gotowości obronnej państwa	12
2. Charakterystyka gotowości obronnej państwa	13
2.1. Zasadnicze problemy gotowości obronnej państwa	14
2.2. Stany gotowości obronnej państwa i główne zadania do realizacji	15
2.3. Kryteria gotowości obronnej państwa	16
2.4. Wygenerowane zadania do realizacji w ramach osiągania gotowości obronnej	18
2.4.1. W stałej gotowości obronnej	18
2.4.2. W podwyższonej gotowości obronnej	22
2.4.3. W gotowości obronnej zagrożenie wojenne	23
2.4.4. W pełnej gotowości obronnej	25
3. Wpływ potencjału obronnego państwa na utrzymanie i osiąganie gotowości obronnej	26
3.1. Kategorie potencjału obronnego	26
3.2. Cele i zadania mobilizacji gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych	30
3.3. Funkcjonowanie mobilizacji gospodarki narodowej	32
4. Kierowanie gotowością obronną	34
Zakończenie	36
Bibliografia	37
Załączniki	38

WSTĘP

Podstawową funkcją państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ludzi i zagwarantowanie jego suwerenności. Funkcja ta materializuje się w budowanym systemie bezpieczeństwa państwa, który z kolei ma swoje umocowanie w gotowości obronnej państwa.

Stabilność zachowania gotowości obronnej państwa wynika z charakteru zaistnienia sytuacji zagrożeń, głównie militarnych, które mogą powodować kryzysy. Kryzys w konsekwencji może doprowadzić do wybuchu konfliktu o charakterze lokalnym. Obecnie wydaje się, iż wybuch wojny powszechnej jest mniej prawdopodobny w wypadku zaistnienia nawet niespodziewanego kryzysu (rys. 1). Zjawiska powodujące kryzys mogą wynikać z wielu uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Do tych pierwszych możemy zaliczyć:

1) trudności Polski w redukowaniu deficytu budżetowego, złe gospodarowanie mieniem państwowym i wzrastające zadłużenie państwa. Pojawia się presja społeczna na obniżenie budżetu wojskowego, protesty społeczne przeciwko wysyłaniu kontyngentów wojskowych poza granice kraju;

2) ubożenie społeczeństwa, spadek płac realnych i utrzymujące się bezrobocie, powoduje to uprzedmiotowienie społeczeństwa;

3) nasilająca się emigracja z Polski ludzi wysoko kwalifikowanych, zwłaszcza naukowców, do państw bogatych tzw. „drenaż mózgów”;

4) brak stabilizacji unormowań prawnych i wymiaru sprawiedliwości oraz utrata praw wcześniej nabytych;

5) obserwowane zjawiska patologii społecznej wyrażające się we wzrastającej przestępczości pospolitej, bezkarności aferzystów i korupcji urzędników;

6) demagogia i spadek wiarygodności polityków, wzrost poczucia zagrożenia przez obywateli;

7) pojawienie się nowych ruchów religijnych w wielu krajach europejskich, szczególnie ekspansja islamskiego fundamentalizmu, a także działania sekt wyznaniowych związanych z terroryzmem reli-

KRYZYS

- sytuacja nadzwyczajna charakteryzująca się wpływem pośrednich zagrożeń na bezpieczeństwo państwa (bez agresji zbrojnej na obszar państwa).

KRYZYS - powoduje zerwanie struktur, funkcji, relacji, stabilności między instytucjami – państwami. Przejawiający się w braku woli rozwiązania problemu, wymagający podjęcia zdecydowanych kroków zaradczych.

KRYZYS - przejawia się w powstawaniu:

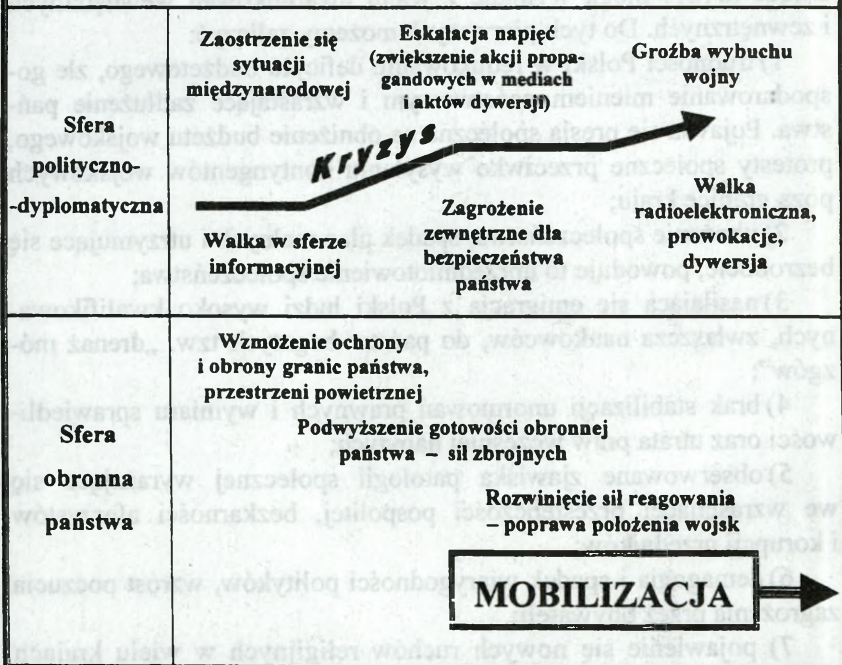
SPRZECZNOŚCI → KONFLIKTÓW → WALKI

(interesów)

(natury polityczno-dyplomatycznej i gospodarczej)

(w sferze polityczno-gospodarczej)

NARASTANIE KRYZYSU

Rys. 1. Narastanie i skutki kryzysu

gijnym, a z drugiej strony obserwowana w Polsce klerykalizacja życia społeczno-politycznego.

Natomiast do uwarunkowań zewnętrznych zagrażających bezpieczeństwu państwa w aspekcie ogólnym i militarnym powodujących kryzys mogą należeć: waśnie etniczne i religijne, spory graniczne, naruszanie praw człowieka, klęski naturalne, zapaści gospodarczo-cywilizacyjne. W szczególności zagrożenia te mogą obejmować:

1) transnarodowe przestępstwa powodujące terroryzm wewnętrzny i międzynarodowy, handel narkotykami, rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia i innych technologii podwójnego przeznaczenia (cywilno-wojskowego);

2) konflikty zbrojne na tle etnicznym lub terytorialnym w pobliżu granic RP;

3) ograniczenie dostaw surowców strategicznych (ropa, gaz ziemny, ruda żelaza) lub zawieszenie wymiany handlowej w ruchu granicznym;

4) narastanie niekontrolowanego napływu obcokrajowców, przedostawanie się epidemii chorób zakaźnych;

5) niebezpieczeństwa ekologiczne i skażenia promieniotwórczego (chemicznego) terenu, katastrofy drogowo-kolejowe, wycieki w zakładach chemicznych – powodujące ułatwienie się środków trujących;

6) podpisywanie dwustronnych umów wojska pomiędzy państwami (np. Rosja – Białoruś);

7) niekontrolowane naruszanie przestrzeni powietrznej, wód terytorialnych i granic RP;

8) przezbrajanie sił zbrojnych i podnoszenie ich gotowości bojowej.

Celem działalności obronnej państwa w razie kryzysu polityczno-militarnego – zewnętrznego, stwarzającego pośrednie zagrożenie wojenne powinno być niedopuszczenie do przekształcenia się konfliktu zaistniałego w otoczeniu Polski w agresję bezpośrednio skierowaną przeciwko naszemu krajowi, a także przeciwdziałanie skutkom tego konfliktu na terytorium Polski.

Z badań wynika, że działania i przedsięwzięcia obronne realizowane w czasie pokoju, a szczególnie w sytuacji kryzysu polityczno-militarnego nie zawsze wiążą się będą z przygotowaniem sił zbrojnych do bezpośredniego odparcia agresji. Współcześnie, osiągnięcie

skutecznej obrony państwa wiąże się ściśle z przedsięwzięciami mającymi na celu „odstraszenie” przeciwnika. Może być ono realizowane środkami dyplomatycznymi, ekonomicznymi i militarnymi. Ma ono na celu zniechęcanie przeciwnika do podjęcia agresji, a nawet jej przygotowania przez wskazanie nieopłacalności użycia siły do osiągnięcia celów politycznych. Skuteczna obrona państwa, a w niej skuteczne odstraszenie powinno być wynikiem zawczasu i systematycznie czynionych przygotowań obronnych. Nie może być w nich zastój, a utrzymywanie odpowiedniej gotowości obronnej państwa nie może być jedynie odpowiedzią na konkretne zagrożenia, a powinno być stałą troską państwa (T. Kotarbiński – Traktat o dobrej robocie).

Gotowość obronna państwa określa poziom przygotowania państwa do zachowania bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju i kryzysu. Jest ona stymulatorem problemów bezpieczeństwa państwa na wypadek wszelkich zagrożeń. Jeśli bezpieczeństwo państwa, zwane narodowym, jest stanem uzyskanym w wyniku zorganizowanej obrony i ochrony państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określone stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń (patrz Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego¹), to gotowość obronna wyraża poziom tego stosunku na określonym etapie rozwoju państwa.

Gotowość obronna wskazuje na praktyczne poczynania w organach administracyjnych, a głównie gospodarczych państwa. Nie stanowi ona systemu wyizolowanego, lecz integralnie wiąże się z systemem bezpieczeństwa narodowego, mając się przeciwstawić wszelkim zagrożeniom. Ma zatem zasięg ogólnopaństwowy i ogólnonarodowe znaczenie. Dotyczy ona wszelkich sfer tworzących system obronny państwa, układów instytucjonalnych, podmiotów gospodarczych oraz administracyjnych, które przyczyniają się do utrzymania gotowości obronnej państwa. Gotowość obronna, można krótko stwierdzić, jest pojęciem określającym przygotowanie bazy i nadbudowy społeczno-gospodarczej państwa w celu reagowania na bezpośrednie zagrożenie militarne RP. Zaistnienie takiego zagrożenia będzie powodowało:

¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. BPiI MON, Studia i Materiały nr 40, s. 14.

– realizację przedsięwzięć pogotowia strategicznego na terytorium kraju, stosownie do skali i charakteru narastania tego kryzysu. Pociągnie to za sobą podwyższenie gotowości obronnej państwa, w tym bojowej sił zbrojnych, częściowe rozwinięcie mobilizacyjne sił najbardziej potrzebnych w tym okresie czasu;

– zabezpieczenie przyjęcia sojuszniczych sił wzmocnienia na terytorium Polski;

– przerzut i rozwinięcie własnych sił reagowania na kierunek zagrożenia;

– działalność zmierzającą do bezpośredniego wymuszenia na przeciwniku – zażegnanie sytuacji kryzysowej.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie czytelnikom niektórych uwarunkowań wpływających na gotowość obronną państwa w okresie budowy systemu bezpieczeństwa narodowego bez umocowań prawnych, a jedynie przejawiających się w sferze potrzeb i możliwości obronnych.

1. POJĘCIA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA

1.1. Definicje gotowości obronnej państwa

1. Gotowość obronna państwa – stan systemu obronnego określający zdolność tego systemu do planowego i zorganizowanego działania na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa kraju i w czasie wojny.

Leksykon W W, Warszawa 1979.

2. Gotowość obronna państwa – oznacza permanentną gotowość państwa do przeciwstawienia się agresji przeciwnika, zdolność do obrony narodu, jego mienia i suwerenności oraz panującego ustroju państwowego, jak również do zadania przeciwnikowi druzgocącego ciosu.

B. Kuleszyński – rozprawa habilitacyjna, 1975.

3. Gotowość obronna państwa – to stan przygotowania wszystkich elementów systemu obronnego, który zapewni bezpieczeństwo i rozwój państwa w każdym okresie jego funkcjonowania.

Opracowanie studyjne KAPPA – AON, 1997.

Z tej ostatniej definicji wynika, iż gotowość obronna państwa ma nie dopuścić do zaskoczenia agresją zbrojną przez zapobieganie kryzysom i szybkie rozwiązywanie problemów z nich wynikających.

1.2. Struktura gotowości obronnej państwa

Gotowość obronna państwa posiada swoją strukturę podmiotową, przedmiotową i funkcjonalną. Strukturę tworzą (zał. 2) ogniwa i elementy wchodzące w skład gotowości obronnej państwa.

a) Struktura podmiotowa gotowości obronnej państwa:

– stan i przygotowanie zespołów reagowania kryzysowego w państwie (szczebel centralny i niższe szczeble w administracji publicznej);

- wydzielenie i przygotowanie obsad stanowisk kierowania (dowodzenia siłami zbrojnymi) obroną państwa;

- utrzymanie gotowości bojowej i mobilizacyjnej w siłach zbrojnych;

- przygotowanie i zgromadzenie zasobów rezerw osobowych na potrzeby mobilizacyjne i obronne państwa;

- utrzymanie sił w niemilitarnych ogniwach państwa (siły społeczno-polityczne i informacyjne; ogniwa ochrony struktur państwa i ludności; siły gospodarczo-obronne).

b) Struktura przedmiotowa gotowości obronnej państwa:

- stan uzbrojenia i wyposażenia sił zbrojnych;

- stan przygotowania sprzętu technicznego pobieranego z gospodarki narodowej przez siły zbrojne w czasie mobilizacji;

- stan i przygotowanie stanowisk kierowania (dowodzenia siłami zbrojnymi) obroną państwa;

- organizacja źródeł zabezpieczenia funkcjonowania sił zbrojnych i pozostałych ogniw niemilitarnych;

- moce produkcyjne i remontowe gospodarki narodowej;

- rezerwy państwowe, ich stan i wielkość;

- stan i wielkość uzbrojenia (sprzętu obronnego) z importu kooperacyjnego.

c) Struktura funkcjonowania gotowości obronnej:

- aktualność dokumentów dotyczących założeń obronnych państwa (doktryna, strategię);

- organizacja sił zbrojnych na czas pokoju i wojny;

- aktualność planu mobilizacyjnego sił zbrojnych i programów mobilizacji gospodarki (na różnych szczeblach);

- plany i prognozy szkolenia sił zbrojnych i szkolenia obronnego w państwie;

- aktualność dokumentów wprowadzających stany nadzwyczajne w państwie w sytuacjach szczególnych zagrożeń – stan wojny, wojenny i klęski żywiołowej;

- dekrety ograniczające swobodę obywateli na okres wojny;

- dokumenty kontroli utrzymania gotowości obronnej (bojowej);

- dokumenty do kierowania obroną państwa;

– ministrowie (kierownicy urzędów centralnych) organizują wykonanie zadań, w ramach powszechnego obowiązku obrony przez podległe im jednostki organizacyjne. Organami wykonawczymi ministrów są departamenty lub Biura Spraw Obronnych;

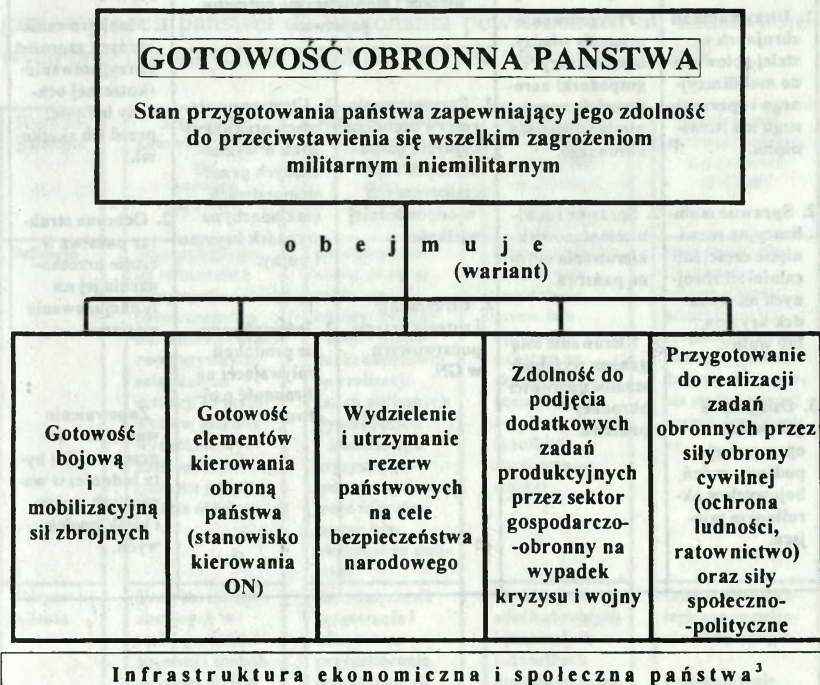
– wojewodowie – jako przedstawiciele rządu realizują zadania obronne na obszarze województwa, będąc przewodniczącymi Wojewódzkich Komitetów Obronnych (WKO) oraz szefami Obrony Cywilnej (OC) województwa.

1.3. Cele i główne zadania gotowości obronnej państwa

Głównym celem gotowości obronnej państwa jest niedopuszczenie do zaskoczenia agresją zbrojną przez zapobieganie kryzysom i szybkie rozwiązywanie sytuacji z nich wynikających. Cel główny realizowany jest przez utrzymywanie w gotowości sił zbrojnych w czasie pokoju, przystosowanie bazy materialnej do zabezpieczenia zadań realizowanych przez układ militarny i siły układu pozamilitarnego w okresie kryzysu i wojny. Wreszcie, gotowość obronna ma zapewnić warunki do przetrwania ludności w sytuacjach kryzysu i wojny.

2. CHARAKTERYSTYKA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA

Potencjał obronny tworzy siłę obronną państwa²

CENTRALNY PROGRAM MOBILIZACJI GOSPODARKI

² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Studia i Materiały, BPII MON, 1996; własne materiały badawcze autora. Potencjał obronny państwa – całokształt możliwości materialnych i moralnych, które mogą być spożytkowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa (prowadzenia wojny), od jego wielkości zależy siła obronna państwa. Potencjał obronny państwa obejmuje: dobrze opracowane i wdrożone założenia obronne; poziom organizacji sił zbrojnych w czasie pokoju i wojny; liczbę i jakość społeczeństwa kraju; liczbę i nowoczesność uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego; wielkość i jakość zapasów materiałowych, technicznych (rezerw państwowych).

³ Tamże. Infrastruktura ekonomiczna obejmuje urzędnia świadczące usługi w zakresie transportu, energetyki, irygacji, melioracji, a infrastruktura społeczna obejmuje urzędnia i inwestycje świadczące usługi w dziedzinie prawa, bezpieczeństwa, kształcenia, oświaty i służby zdrowia.

2.1. Zasadnicze problemy gotowości obronnej państwa

<p>1. Utrzymanie sił zbrojnych w stałej gotowości do mobilizacyjnego i operacyjnego ich rozwinięcia.</p> <p>2. Sprawne mobilizacyjne rozwinięcie części lub całości sił zbrojnych na wypadek kryzysu lub wojny.</p> <p>3. Osiągnięcie gotowości operacyjnej do podjęcia zadań bojowych w określonym miejscu.</p>	<p>1. Przygotowanie organów władzy, administracji i gospodarki narodowej do rozwinięcia potencjału obronnego.</p> <p>2. Sprawne rozwinięcie stanowisk kierowania obroną państwa.</p> <p>3. Kierowanie osiągnięciem wyższych stanów gotowości obronnej państwa.</p>	<p>Tworzenie przez siły gospodarczo-obronne bazy zaopatrzeniowej na bieżące i mobilizacyjne potrzeby państwa.</p>		<p>1. Monitorowanie różnych zagrożeń i przygotowanie skutecznej ochrony ludności przed ich skutkami.</p> <p>2. Ochrona struktur państwa w czasie przechodzenia jej na funkcjonowanie wojenne.</p> <p>3. Zapewnienie warunków do przetrwania i bytu ludności w warunkach wojny i klęsk żywiołowych.</p>
		<p>1. Przygotowanie rezerw mobilizacyjnych, gospodarczych i specjalistycznych w odpowiedniej wielkości.</p> <p>2. Utrzymanie i rotacja rezerw państwowych w GN.</p>	<p>1. Utrzymywanie mocy produkcyjnych w wyznaczonych przedsiębiorstwach (zakładach) na wypadek kryzysu i wojny.</p> <p>2. Intensyfikowanie produkcji wpływającej na obronność państwa.</p>	

2.2. Stany gotowości obronnej państwa i główne zadania do realizacji⁴

Określają one zdolność sił zbrojnych i pozostałych jednostek organizacyjnych państwa do wykonania powierzonych im zadań bojowych oraz obronnych na wypadek kryzysu i wojny (załącznik 1).

Wyszczególnienie	Stan stałej gotowości obronnej państwa (St.GOP)	Stan podwyższonej gotowości obronnej państwa (Pd.GOP)	Stan gotowości obronnej zagrożenia wojennego państwa (GOZWP)	Stan pełnej gotowości obronnej państwa (PiGOP)
Definicja	Stan polegający na tworzeniu i utrzymaniu bezpieczeństwa narodowego oraz rozwiązywaniu zaistniałych sytuacji kryzysowych w ramach wydatków wydzielonych z budżetu państwa na cele obronne	Stan przygotowania sił zbrojnych, organów władzy, administracji i gospodarki narodowej do realizacji zadań obronnych wynikających z monitoringu kryzysu polityczno-wojskowego zagrażającego bezpieczeństwu państwa	Stan określający konieczność rozwinięcia potencjału obronnego państwa na skutek zagrożenia jego bezpieczeństwa (konfliktu zbrojnego – wojny)	Stan, w którym siły zbrojne, organy władzy, administracji i gospodarki narodowej są gotowe do przeciwstawienia się (odparcia) agresji przeciwnika
Główne zadania	<p>Utrzymanie sił zbrojnych w stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej do ich powiększenia na okres wojny.</p> <p>Utrzymanie pozostałych sił tworzących system obronny państwa w gotowości do rozwinięcia na wypadek kryzysu lub wojny</p>	Rozwinięcie sił reagowania i osłony oraz przygotowanie pozostałych sił systemu obronnego państwa do realizacji zadań wynikających z oceny zaistniałego kryzysu polityczno-wojskowego	Realizacja w siłach zbrojnych i pozostałych jednostkach organizacyjnych (siłach) państwa przedsięwzięć organizacyjno-mobilizacyjnych podnoszących gotowość obronną państwa i zabezpieczających mobilizację w siłach zbrojnych	<p>Operacyjno-strategiczne rozwinięcie sił zbrojnych.</p> <p>Uruchomienie programu mobilizacji gospodarki.</p> <p>Osiąganie gotowości obronnej przez wszystkie siły systemu obronnego państwa</p>

⁴ W opracowaniu proponuje się cztery stany gotowości obronnej państwa. Przy dobrej organizacji i precyzyjnym określeniu zadań – można przygotować trzy stany gotowości obronnej państwa (jak dotychczas) z uwzględnieniem pakietu zadań przygotowawczych, podwyższających tę gotowość przed wprowadzeniem podwyższonej gotowości obronnej.

2.3. Kryteria gotowości obronnej państwa

Gotowość obronna państwa ma między innymi zapewnić dobre warunki do utrzymania i szkolenia sił zbrojnych w czasie pokoju. Dotyczy to przygotowania i utrzymania bazy szkoleniowej: bazy logistycznej w wojsku i gospodarce narodowej oraz zapewnienia niezbędnych warunków do przetrwania ludności w okresie kryzysu i wojny.

Kryterium gotowości obronnej państwa, w sytuacjach narastania kryzysu polityczno-militarnego, będzie zdolność do udaremnienia, przez różne formy przeciwdziałania, jego zaostrenia się i obejmowania coraz to dalszych dziedzin działalności w państwie.

Na proces ewentualnego udaremnienia kryzysu mogą się składać takie przedsięwzięcia organizacyjne, jak:

- zbieranie informacji przez wszystkie organy i ogniwa państwa o narastaniu kryzysu i jego cechach;
- ocena sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej w państwie;
- prognozowanie i tworzenie scenariuszy rozwoju kryzysu i jego wpływu na poszczególne sfery działalności państwa. Formy mogących wystąpić kryzysów przyjmą charakter napięć, sporów i konfliktów, a także walk poza obszarem naszego państwa. Ich skutkami mogą być ograniczenia w dopływie surowców, zakłócenia na rynku zbytu towarów oraz wzrost natężenia przestępczości zorganizowanej;
- podejmowanie negocjacji (decyzji) polityczno-dyplomatycznych zmierzających do eliminowania występujących sytuacji kryzysowych. Celem tych negocjacji powinno być niedopuszczenie do przekształcenia się konfliktu zaistniałego w otoczeniu Polski w agresję zbrojną na terytorium kraju. W razie zaistnienia takiego zagrożenia można założyć, iż główny wysiłek obronny skupiony będzie na zabiegach dyplomatycznych na rzecz szybkiego i pokojowego rozwiązania zaistniałego kryzysu, bez znacznego podwyższania gotowości obronnej państwa. Działalność rządu także powinna być skupiona na militarnej osłonie (w znaczeniu) granic, ochronie ludności i struktur państwa przed skutkami poważnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa;

– kierowanie państwem objętym kryzysem – będzie miało na celu odpowiednie rozdysponowanie sił i środków, stosownie do sfer objętych kryzysem (politycznej, gospodarczej, czy militarnej);

– likwidowanie skutków kryzysu i odtwarzanie pokojowej działalności państwa doprowadzającej do pierwotnego stanu gotowości obronnej (stałej).

Cechami charakterystycznymi gotowości obronnej państwa są:

– duży obszar oddziaływania (cały kraj);

– złożoność zadań dla poszczególnych układów systemu bezpieczeństwa państwa (kierowania, militarnego i niemilitarnego);

– liczba zaangażowanych sił i środków do osiągnięcia gotowości obronnej;

– trudności w nawiązaniu współdziałania w układach, ogniwach i podmiotach systemu z uwagi na rozbieżność interesów. Dlatego też na etapie planowania zadań do realizacji w poszczególnych stanach osiągnięcia gotowości obronnej należy zadbać o wskazanie kompetentnych, odpowiedzialnych w poszczególnych ogniwach za realizację zadań w zaistniałych, pewnie trudnych, warunkach i w ograniczonym czasie.

Te postulaty kompetencyjno-organizacyjne powinny posiadać umocowanie prawne w dokumentach normatywno-prawnych. Ma to zapewnić stałą gotowość do terminowego rozpoczęcia oraz harmonijnego wykonania wszystkich zadań ujętych w określonych stanach gotowości obronnej państwa.

Ważnym problemem jest także zapewnienie warunków do realizacji zadań wpływających na podnoszenie gotowości obronnej państwa w różnych zaistniałych sytuacjach. Chodzi tu o elastyczność reagowania i podejmowania, stosownie do miejsca oraz czasu, decyzji w wypadku zaistnienia nieprzewidzianych w opracowanych dokumentach sytuacji kryzysowych.

2.4. Wygenerowane zadania do realizacji w ramach osiągnięcia gotowości obronnej

2.4.1. W stałej gotowości obronnej

I. Szczebel centralny

1. Przygotowanie i utrzymanie zaplecza gospodarczo-administracyjnego kraju na potrzeby obronne.
2. Szkolenie obronne kadr administracji centralnej i resortowej.
3. Tworzenie i utrzymanie na odpowiednim poziomie rezerw państwowych i paliw.
4. Planowanie i bieżąca realizacja rozbudowy infrastruktury obronnej państwa (ekonomicznej i społecznej).
5. Przygotowanie i utrzymanie systemu kierowania obroną państwa (zespołu reagowania kryzysowego).
6. Przygotowanie organów państwa do funkcjonowania w stanach nadzwyczajnych.
7. Opracowanie obwieszczeń (komunikatów) o mobilizacji powszechnej; o rejestracji przedpoborowych i służbie wojskowej w czasie wojny.
8. Prowadzenie ewidencji danych osobowych w państwie, w tym do wykorzystania na cele obronne.
9. Przygotowanie organizacyjno-wykonawcze do ochrony obiektów o szczególnym znaczeniu dla obronności państwa oraz stanowisk kierowania (osób).
10. Ochrona miejsc (dróg przegrupowania jednostek wojskowych) prowadzenia mobilizacji.
11. Koordynowanie działań w zakresie: bezpieczeństwa i porządku publicznego; ochrony tajemnicy państwowej i służbowej; ochrony granicy państwowej oraz kontroli ruchu granicznego; ochrony ludności; ochrony przeciwpożarowej i przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych – ekologicznych.

12. Zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwijania jednostek organizacyjnych w Nadwiślańskich Jednostkach Wojskowych, w Straży Granicznej, w Policji, w Państwowej Straży Pożarnej, w Urzędzie Ochrony Państwa oraz w jednostkach przewidzianych do militaryzacji.

13. Przygotowanie przepisów dotyczących reklamacji żołnierzy od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

14. Opracowanie zasad działania jednostek organizacyjnych z ponad 50% udziałem Skarbu Państwa w zakresie obronności.

15. Opracowanie zasad funkcjonowania gospodarki oraz obrotu z zagranicą w czasie kryzysu i wojny.

16. Opracowanie i utrzymanie w aktualności Programu Mobilizacji Gospodarki.

17. Przygotowanie skutecznych założeń utrzymania wielkości produkcji i usług w okresie kryzysu i wojny.

18. Zapewnienie możliwości hodowli oraz produkcji i przetwórstwa rolno-spożywczego w czasie kryzysu i wojny.

19. Przygotowanie założeń reglamentacji produktów żywnościowych i innych dóbr materialnych na okres wojny (odpowiednie resorty).

20. Wydzielenie odpowiedniej liczby łóżek i personelu medycznego do udzielenia pomocy medycznej rannym i poszkodowanym w czasie działań zbrojnych.

21. Ustalenie norm i zasad zaopatrywania służby zdrowia oraz ludności w środki farmaceutyczne i materiały medyczne.

22. Wydzielenie określonej liczby specjalności lekarskich i pomocniczego personelu medycznego na potrzeby mobilizacyjne sił zbrojnych.

23. Przygotowanie zasad racjonalnego wykorzystania (zatrudnienia) rezerw osobowych państwa na okres kryzysu i wojny.

24. Prowadzenie ewidencji zasobów siły roboczej na potrzeby obronne państwa.

25. Przygotowanie świadczeń na cele społeczne (pomoc społeczna dla ubogich, pokrzywdzonych i sierot) w okresie kryzysu i wojny.

26. Zabezpieczenie funkcjonowania systemu łączności, poczty, radiokomunikacji i telekomunikacji w okresie kryzysu i wojny.

27. Przygotowanie ograniczeń w wykorzystaniu częstotliwości przez nadawcze urządzenia radioelektroniczne.

28. Opracowanie zasad funkcjonowania transportu lądowego, morskiego i żeglugi morskiej oraz portów na okres wojny.

29. Przygotowanie danych do opracowania możliwości wykorzystania obiektów hydrologicznych oraz przepraw promowych do celów obronnych.

30. Opracowanie programu finansowania zadań (przedsięwzięć) obronnych.

31. Przygotowanie zasad emisji i obiegu pieniędzy oraz obrotu papierami wartościowymi na okres wojny.

32. Prowadzenie (śledzenie) rozpoznania stopnia zagrożenia i zamiaru przeciwnika oraz określanie na podstawie tej analizy zadań dla resortów.

II. Szczebel wojewódzki

1. Szkolenie obronne kadr urzędu wojewódzkiego oraz określenie zadań dla komórek organizacyjnych (kierowniczych osób funkcyjnych) na okres kryzysu i wojny oraz nadzór nad szkoleniem obronnym w podległych jednostkach organizacyjnych.

2. Zabezpieczenie zadań obronnych zleconych przez organy centralne (resortowe) państwa.

3. Zabezpieczenie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej prowadzonych prac przygotowawczych w zakresie obronności.

4. Planowanie środków finansowych w budżecie wojewódzkim na realizację zadań obronnych na administrowanym terenie.

5. Projektowanie i realizacja przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym w planie przestrzennego zagospodarowania województwa, w tym na potrzeby sił zbrojnych, na zadania obronne i ochrony ludności.

6. Tworzenie i utrzymywanie rezerw surowcowych, materiałowych oraz wyrobów na potrzeby obronne państwa.

7. Organizacja powiadamiania, ostrzegania i alarmowania ludności o zagrożeniach.

8. Realizacja zadań wynikających z wojewódzkiego programu mobilizacji gospodarki w zakresie: zabezpieczenia ludności w żyw-

ność i usługi komunalne; ochrony zdrowia ludności województwa oraz organizowania akcji ratowniczych.

9. Organizowanie dowozu żołnierzy rezerwy powoływanych do czynnej służby wojskowej w razie mobilizacji i rozplakatowanie obwieszczeń o mobilizacji powszechnej w państwie.

10. Koordynowanie wykonania zadań obronnych na obszarze województwa, sprawowanie nadzoru oraz prowadzenie kontroli wykonania tych zadań w podległych jednostkach organizacyjnych.

III. Szczebel powiatowy

1. Organizowanie szkolenia obronnego pracowników starostwa i samorządowych jednostek organizacyjnych.

2. Przygotowanie jednostek organizacyjnych powiatu do realizacji zadań obronnych zleconych przez wojewodę.

3. Przygotowanie mienia komunalnego do wykorzystania w razie kryzysu i wojny:

- energetyki;
- wodociągów;
- gazownictwa;
- komunikacji;
- drogowo-mostowego.

4. Uwzględnianie potrzeb obronnych w planie przestrzennego zagospodarowania powiatu w zakresie: rejonów odpowiedzialności Straży Granicznej; lecznic, szpitali, Państwowej Straży Pożarnej i straży lasów itp.

5. Wydzielanie z budżetu powiatu środków finansowych na realizację zadań obronnych.

6. Przygotowanie dostaw i usług oraz innych świadczeń przeznaczonych na obronność i wynikających z programu mobilizacji gospodarki.

IV. Szczebel gminny

1. Przygotowanie urzędu gminy, jego referatów i jednostek organizacyjnych podległych gminie do funkcjonowania w stanach nadzwyczajnych, w tym w okresie kryzysu i wojny.

2. Organizowanie szkolenia osób funkcyjnych wyznaczonych do realizacji zadań obejmujących zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych.

3. Przechowywanie, doręczanie dokumentów powołania i dowóz żołnierzy powoływanych do czynnej służby wojskowej.

4. Rozplakatowanie obwieszczeń o mobilizacji powszechnej.

5. Przygotowanie i wykonanie przedsięwzięć inwestycyjnych na potrzeby ochrony osób i mienia przed skutkami działań bojowych.

6. Opracowanie planu świadczeń osobistych i rzeczowych na cele obronne, w tym na rzecz sił zbrojnych. Nakładanie obowiązku tych świadczeń na obywateli i podmioty gospodarcze.

7. Organizowanie gminnych (miejskich) punktów zbiórek żołnierzy rezerwy i ich dowóz do rejonów określonych przez wojskowego komendanta uzupełnień.

8. Organizowanie akcji kurierskich w celu doręczenia żołnierzom rezerwy dokumentów powołania do czynnej służby wojskowej i na ćwiczenia mobilizacyjne.

2.4.2. W podwyższonej gotowości obronnej

1. Podjęcie zadań związanych z rozpoznaniem zagrożeń w podległych resortach i podjęcie decyzji o ich likwidacji.

2. Uruchomienie pracy zespołów reagowania kryzysowego i stałych dyżurów w ogniowach niemilitarnych.

3. Uaktualnienie dokumentów gotowości obronnej i Programu Mobilizacji Gospodarki.

4. Odwołanie z urlopów i podróży pracowników będących na przydziałach mobilizacyjnych SZ RP.

5. Uszczelnienie granic RP.

6. Uruchomienie centralnego systemu ostrzegania i alarmowania oraz monitoringu skażeń.

7. Przygotowanie odwołań z zagranicy studentów, ekspertów, sportowców, turystów i pracowników firm polskich do kraju.

8. Przygotowanie zakładów poligraficznych do podjęcia druku prasy i materiałów propagandowych na okres kryzysu i wojny.

9. Ograniczenie wyjazdu samochodów, wylotu i wyjścia z baz lotniczych (morskich) samolotów, statków planowanych do przekazania na rzecz sił zbrojnych.

10. Przygotowanie stanowisk kierowania obroną państwa.

11. Uzupelnienie do założonych wielkości „rezerw państwowych” i przygotowanie ich do przekazania siłom zbrojnym (części).

12. Przygotowanie do rozwinięcia i militaryzacji zakładów przewidzianych w resortowych programach mobilizacji gospodarki.

13. Wydzielenie i utrzymywanie w gotowości do przekazania na rzecz sił zbrojnych i jednostek organizacyjnych resortu MSWiA środków transportowych, maszyn i urządzeń.

14. Rozwinięcie w zagrożonych rejonach oddziałów ratownictwa.

15. Przygotowanie jednostek organizacyjnych MT do zwiększonych przewozów.

16. Wprowadzenie ograniczeń w wykorzystaniu częstotliwości przez nadawcze urządzenia radioelektroniczne.

17. Sprawdzenie stanu technicznego budowli ochronnych i urządzeń specjalnych do ochrony ludności.

18. Wzmocnienie ochrony obiektów użyteczności publicznej, stacji radiowych i TV, tras komunikacyjnych, zakładów produkcyjnych, baz materiałowych i innych obiektów.

2.4.3. W gotowości obronnej zagrożenie wojenne

1. Zabezpieczenie procesu mobilizacyjnego rozwijania i przegrupowania jednostek wojskowych SZ RP przez obszary województw na zagrożone kierunki.

2. Przygotowanie oddziałów Straży Granicznej do przekazania i przyjęcia w skład sił zbrojnych po ogłoszeniu mobilizacji.

3. Rozwijanie jednostek organizacyjnych resortu MSWiA oraz resortu zdrowia i opieki społecznej.

4. Wzmocnienie działań rozpoznawczych i pracy zespołów reagowania kryzysowego.

5. Częściowe rozwijanie SK i włączenie w ich skład zespołów rozpoznania kryzysowego.

6. Przyjmowanie pod ochronę ważnych obiektów administracyjnych i gospodarczych oraz wyznaczenie ochrony przedstawicielstw w RP.

7. Wydzielenie łączy telekomunikacyjnych dla sił zbrojnych i resortu SWiA.

8. Przygotowanie warunków do ogłoszenia częściowej mobilizacji i wprowadzenia stanu wojennego na określonym (całym) terytorium RP.

9. Realizowanie zadań wynikających z Programu Mobilizacji Gospodarki, a zwłaszcza dotyczących zabezpieczenia sił zbrojnych i innych formacji niemilitarnych.

10. Zabezpieczenie utrzymania dróg manewru i ewakuacji na terytorium całego kraju.

11. Wprowadzenie w życie regulaminów organizacyjnych oraz etatów wojennych w jednostkach organizacyjnych województw znajdujących się w zagrożonym rejonie RP.

12. Selektywne (w miarę potrzeb) rozwijanie jednostek resortowych przewidzianych do militaryzacji.

13. Uruchomienie świadczeń osobistych i rzeczowych na cele obronne państwa.

14. Realizacja świadczeń szczególnych, zabezpieczających operacyjne przygotowanie zagrożonego obszaru kraju.

15. Wprowadzenie przepisów prawnych na czas kryzysu i wojny dyscyplinujących gospodarkę kraju oraz realizację (zabezpieczenie) zadań obronnych przez wszystkie jednostki organizacyjne i społeczeństwo.

16. Prowadzenie działalności propagandowej (wyjaśniającej tło powstałego kryzysu) przez środki masowego przekazu.

2.4.4. W pełnej gotowości obronnej

1. Ogłoszenie powszechnej mobilizacji i wprowadzenie stanu wojennego oraz powołanie Naczelnego Dowódcy SZ.

2. Mobilizacyjne rozwijanie całości (części) sił zbrojnych do etatu wojennego.

3. Zabezpieczenie przez jednostki organizacyjne układu niemilitarnego, mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania sił zbrojnych oraz przechodzenia ich do obrony kraju.

4. Uruchomienie procesu militaryzacji i pobieranie przez jednostki militaryzowane środków transportowych, maszyn i urządzeń w ramach świadczeń na rzecz obrony oraz osiągnięcie przez nie zdolności do działań.

5. Realizacja zaplanowanych działań operacyjnych, rozpoznawczo-prewencyjnych oraz osiąganie gotowości do wykonania zadań związanych z przeciwdydwersyjną i antyterrorystyczną obroną obszaru kraju.

6. Rozwinięcie wojennego systemu kierowania państwem i jego obroną na okres wojny.

7. Uruchomienie Programu Mobilizacji Gospodarki.

8. Utrzymanie dróg manewru, dowozu i ewakuacji na potrzeby obronne kraju (sił zbrojnych, jednostek organizacyjnych MSWiA).

9. Zabezpieczenie przewozów wojsk transportami kołowymi i kolejowymi.

10. Realizacja osłony technicznej wyznaczonych ciągów drogowych i kolejowych.

11. Przygotowanie systemu reglamentacji artykułów żywnościowych i przemysłowych powszechnego użytku na okres wojny.

12. Zabezpieczenie ważnych pod względem obronnym, gospodarczym i kulturalnym obiektów i przekazanie ich pod ochronę właściwym organom.

13. Osiągnięcie gotowości do wykonania zadań przez służby sanitarno-epidemiologiczne oraz weterynaryjne.

14. Wprowadzenie stanu pogotowia dla jednostek ratownictwa (górniczego, gazowego, energetycznego, ropy naftowej i górskiego).

15. Uruchomienie działania poczty polowej na rzecz sił zbrojnych.

3. WPŁYW POTENCJAŁU OBRONNEGO PAŃSTWA NA UTRZYMANIE I OSIĄGANIE GOTOWOŚCI OBRONNEJ

Potencjał obronny państwa definiowany jest jako całokształt możliwości materialnych i moralnych, które mogą być spożytkowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa państwa (prowadzenia wojny)⁵.

Utrzymanie gotowości obronnej państwa determinowane jest przez stan potencjału obronnego w określonym miejscu i czasie. Oznacza to możliwość do zapewnienia najdogodniejszych warunków przechodzenia od stałej gotowości obronnej do kolejnych jej stanów, które w konsekwencji doprowadzają cały potencjał obronny do użycia. Wiadomym jest, że w czasie pokoju nie jest możliwe, ani konieczne i także niecelowe utrzymywanie całego potencjału obronnego w gotowości do użycia (działania). W czasie pokoju racjonalnym jest utrzymywanie stałej gotowości obronnej (bojowej) tylko przez niezbędne – wydzielone siły i środki oraz wyodrębnione systemy, zapewniające elastyczne osiągnięcie stanu pełnej gotowości bojowej, czy obronnej.

3.1. Kategorie potencjału obronnego

Wyodrębniając z potencjału obronnego państwa trzy kategorie: gospodarczo-ekonomiczną, militarną, techniczną⁶, można dokonać ich analizy i wpływu na utrzymanie gotowości obronnej.

Kategoria gospodarczo-ekonomiczna bezpośrednio rzutuje na utrzymanie gotowości obronnej, a wpływ pośredni mają: kondycja przemysłu zbrojeniowego, efektywność wykorzystania nakładów na obronę, w tym na sferę militarną i niemilitarną oraz zapewnienie zdolności gospodarki narodowej do zwiększonych świadczeń na

⁵ Patrz – *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa, 1996.

⁶ Podział własny autora.

potrzeby obrony państwa. W dziale gospodarczo-ekonomicznym, w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa i podwyższenia jego gotowości obronnej, należy realizować zadania na rzecz sił zbrojnych w zakresie: dostaw uzbrojenia, sprzętu wojskowego, artykułów kwaterymistrzowskich i remontów uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego. Natomiast na rzecz przygotowań mobilizacyjnych w gospodarce należy: przygotować wybrane elementy infrastruktury obronnej kraju (sieci kolejowej, drogowej, systemu łączności, energetyki i ochrony zdrowia); przygotować stanowisko kierowania dla organów władzy i administracji; zadbać o zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych ludności.

Z gospodarczo-ekonomicznej analizy utrzymania gotowości obronnej należałoby wziąć pod uwagę parametry ujemnie wpływające na tę gotowość, np.:

- corocznie przydzielana suma na wydatki obronne i jej udział w produkcie krajowym brutto (PKB);
- prywatyzacja i komercjalizacja sektora obronnego w gospodarce;
- spadek eksportu i importu uzbrojenia;
- ograniczenie wydatków wojskowych na zamówienia produkcyjno-remontowe.

Kategoria militarna przejawia się w ciągle niesprecyzowanych kompetencjach odpowiedzialnych za kierowanie obronnością państwa i siłami zbrojnymi; postępującą profesjonalizacją sił zbrojnych i zmniejszeniem ich udziału w populacji generalnej społeczeństwa, spadkiem wielkości stanu rezerw państwowych (mobilizacyjnych i gospodarczych⁷) oraz zmianą systemu logistyki na typ stacjonarny w postaci baz logistycznych, utrzymujących pełny asortyment środków materiałowo-technicznych i medycznych na okres kryzysu oraz wojny.

Rozpatrując potencjał obronny w kategoriach technicznych należy odnieść się do stanu i perspektyw rozwoju infrastruktury ekonomicznej oraz społecznej państwa, a z punktu widzenia obronnego do infra-

⁷ Przypis autora – w tym problemie pojawia się dla polityków dylemat polegający na tym, czy utrzymywać zamrożone moce produkcyjne w przemyśle, czy też posiadać zwiększone stany rezerw państwowych w czasie pokoju?

struktury technicznej, logistycznej i inżynierskiej⁸. Wydaje się, iż wiarygodna i sprawdzona działalność dotycząca realizacji zadań obronnych to zmilitaryzowanie jednostek organizacyjnych poszczególnych ogniw gospodarczych, w tym utrzymujących (tworzących) infrastrukturę obronną państwa.

Infrastrukturę obronną charakteryzuje obecnie zły stan techniczny, postępująca dekapitalizacja większości obiektów wojskowych, niezadowalający stan bazy magazynowej i niekorzystna w świetle wymagań operacyjnych – dyslokacja jednostek wojskowych. Rozwój telekomunikacji – mimo ogromnego postępu jest nierównomierny terytorialnie, podobnie mają się sprawy w sferze gospodarki wodnej i energetyki. Odślania się tutaj szerokie pole do współpracy międzynarodowej (w ramach NATO) w dziedzinach: prac badawczo-rozwojowych, przemysłu obronnego i eksportu uzbrojenia oraz przepływu nowych technologii, głównie w dziedzinie transportu i łączności.

Baza materialna systemu obronnego państwa jest bezpośrednią pochodną gospodarki narodowej. Od niej bowiem zależy utrzymanie rezerw państwowych oraz rozbudowa i dostosowanie do wymagań obronnych wspomnianej infrastruktury ekonomiczno-społecznej, zapewniającej warunki do rozwinięcia i działania sił zbrojnych na obszarze kraju oraz przetrwania społeczeństwa w okresie kryzysu i wojny.

W ramach prac przygotowawczych bazy materialnej do tworzonego systemu obronnego, należy przyjąć model gospodarki państwa na czas kryzysu i wojny, który znajduje swoje odzwierciedlenie w „Programie Mobilizacji Gospodarki”. W wyniku procesu prywatyzacji gospodarki (stan obecny – około 48% sprywatyzowanej własności państwowej i spółdzielczej) wielkość sektora państwowego nadal maleje.

Udział sprywatyzowanej gospodarki na rzecz obronności państwa obligowany jest procentowym wskaźnikiem przekraczającym 51% udziału Skarbu Państwa, wyrażony w papierach wartościowych (akcje, obligacje).

⁸ Patrz – J. Wojnarowski, *Przygotowanie do mobilizacyjnego rozwinięcia systemu obronnego państwa – „MOB-SOP”* – 3, AON, 1998, s. 29.

Analiza stanu gospodarki narodowej z punktu widzenia potrzeb obronnych państwa obejmuje trzy główne dziedziny:

- przemysł, w tym zbrojeniowy;
- rolnictwo i przetwórstwo;
- transport (drogowy, kolejowy, powietrzny i morski – rzeczny).

Wiodącą rolę w utrzymaniu gotowości obronnej odgrywa przemysł i eksport jego produktów, on to bowiem stymuluje pozostałe działy gospodarki narodowej i możliwie stosunkowo szybkie zwiększenie produkcji specjalnej na rzecz obrony. Sektor cywilny przemysłu będzie poddany częściowej konwersji, zasilany kadrami i techniką z przemysłu zbrojeniowego. Nie będzie zachodziła potrzeba przestawienia produkcji (z punktu widzenia gotowości obronnej) takich gałęzi przemysłowych, jak: branża spożywcza, farmaceutyczna czy chemiczna, które produkują także artykuły w czasie pokoju.

Sektor rolnictwa zależeć będzie od rozwoju przemysłu, który go zasila w narzędzia mechanizacji rolnej i przetwórstwa artykułów rolnych. W przemyśle rolno-spożywczym należy przygotowując go do mobilizacji rozwiązać problemy dotyczące przestrzennej lokalizacji obiektów gospodarki żywnościowej, przetwarzania surowców rolnych oraz przechowywania i dystrybucji produktów spożywczych. W czasie samej mobilizacji trzeba liczyć się z odpływem z sektora rolnego znacznej liczby siły roboczej, przejęciem części transportu oraz parku maszyn ziemnych na potrzeby sił zbrojnych.

W dziedzinie komunikacji i transportu, których głównym zadaniem w czasie mobilizacji będzie pośredniczenie w wymianie ogółu dóbr wytwarzanych w procesie produkcji gospodarki narodowej, należy zbilansować ich możliwości w kraju i w poszczególnych regionach. Wymagać to będzie precyzyjnego opracowania planów przewozów w czasie mobilizacji i wojny. Z tego sektora gospodarczego też zostanie pobrany transport na potrzeby sił zbrojnych i to w największej liczbie w stosunku do innych resortów gospodarki narodowej.

Mówiąc o gotowości obronnej państwa należy nadmienić te przedsięwzięcia, od których zależy proces osiągnięcia jej wyższych stanów.

3.2. Cele i zadania mobilizacji gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych

Celem mobilizacji gospodarki narodowej będzie proces przygotowania i uruchomienia potencjału gospodarczo-ekonomicznego oraz podporządkowanie go potrzebom zabezpieczenia systemu obronnego państwa.

Mobilizację gospodarki narodowej należałoby rozpatrywać w aspekcie przygotowania jej oraz organów władzy i administracji do działalności w okresie kryzysu i wojny. Całokształt przygotowań mobilizacyjnych w gospodarce narodowej można podzielić na trzy okresy: pokoju, kryzysu oraz wojny. W tych trzech okresach powinny być realizowane podstawowe zadania, takie jak:

a) w okresie pokoju (5 – 7% NPB)

- opracowanie założeń obronnych państwa stanowiących myśl przewodnią do działalności polityków i wojskowych;
- przygotowanie dokumentów prawnych stanowiących podstawę do planowania i funkcjonowania mobilizacji gospodarki;
- analiza możliwości gospodarczo-ekonomicznych państwa;
- ustalanie zakresu mobilizacji gospodarki narodowej na rzecz sił zbrojnych oraz układu pozamilitarnego;
- przygotowanie wskaźników wyrażania zakresu mobilizacji gospodarki narodowej;
- tworzenie i testowanie scenariuszy zagrożeń militarnych mających wpływ na rozmiar mobilizacji gospodarki;
- planowanie mobilizacyjne (opracowanie centralnego programu mobilizacji gospodarki; resortowych, wojewódzkich i zakładowych programów mobilizacji gospodarki; opracowanie i wdrożenie planu mobilizacyjnego sił zbrojnych; przygotowanie dekretów, dyrektyw, rozporządzeń, obwieszczeń i zarządzeń);
- prowadzenie działalności produkcyjno-gospodarczej na rzecz systemu obronnego państwa;
- gromadzenie zapasów nienaruszalnych w siłach zbrojnych oraz do zasobów rezerw państwowych;
- przygotowanie infrastruktury mobilizacyjno-obronnej;

- b) w okresie kryzysu (10 – 25% NPB)
- ocena skali zagrożenia militarnego;
 - uaktualnienie programu mobilizacji gospodarki stosownie do wypracowanego (narzuconego) scenariusza zagrożenia militarnego;
 - zwiększenie zdolności produkcyjnych w przemyśle;
 - dostosowanie systemów łączności, komunikacji i transportu do wymagań obronnych;
 - przygotowanie rezerw ludzkich dla sił zbrojnych;
 - ukierunkowanie służby zdrowia do zwiększonych zdolności ewakuacyjno-leczniczych;
 - przygotowanie rezerw państwowych do rozdziału i dystrybucji;
 - nawiązanie nowych kontaktów w handlu kooperacyjnym;
- c) w okresie wojny (25 – 30% NPB)
- sukcesywne mobilizowanie przemysłu, rolnictwa i transportu stosownie do potrzeb obronnych;
 - zmiany w kierunkach inwestowania;
 - reorganizacja zatrudnienia w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej, szczególnie w przemyśle zbrojeniowym;
 - dokonanie nowego podziału zasobów materialnych;
 - przeprowadzenie reorganizacji zarządzania gospodarką narodową;
 - zasilanie sił zbrojnych i działu pozamilitarnego w środki materialne;
 - kierowanie mobilizacją gospodarki narodowej.
- Efektom mobilizacji gospodarki narodowej powinno być:
- pełne zabezpieczenie materiałowo-techniczne sił zbrojnych i formacji tworzących system obronny państwa;
 - odtwarzanie sprawności technicznej sprzętu bojowego, uzbrojenia i środków transportu (maszyn);
 - zabezpieczenie terminowego dowozu środków materiałowo-technicznych do odbiorców;
 - zapewnienie przesyłania informacji w procesie kierowania mobilizacją gospodarki narodowej.
- Struktura mobilizacji gospodarki narodowej obejmuje, obok mobilizacji sił zbrojnych, mobilizację zasobów siły roboczej, przemysłu,

rolnictwa, komunikacji i transportu. Jeśli zajdzie potrzeba, mogą być mobilizowane wybrane jednostki organizacyjne innych dziedzin ze sfery gospodarczej i administracyjnej państwa. Najczęściej będą one podlegały militaryzacji.

3.3. Funkcjonowanie mobilizacji gospodarki narodowej

Uruchomienie mobilizacji gospodarki narodowej będzie następowało sukcesywnie, stosownie do potrzeb sił zbrojnych (potrzeb obronnych państwa)⁹.

Przedsięwzięcia realizowane w ramach mobilizacji gospodarki mają na celu zapewnienie przestawienia jej w trybie przyspieszonym na „tory” wojenne. Polegać to będzie na uruchomieniu mobilizacyjnych zdolności gospodarczych zapewniających zabezpieczenie procesu osiągania pełnej gotowości bojowej sił zbrojnych oraz zdolności obronnej sił i środków resortu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Obrony Cywilnej. Wybrane dziedziny i działy gospodarki narodowej istotne dla obronności powinny być militaryzowane (komunikacja i transport, określone gałęzie przemysłu, przedsiębiorstwa wydobywcze i energetyki).

Mobilizacja gospodarki powinna rozpocząć się od przemysłu, który ma zabezpieczyć zużyte rezerwy państwowe i zasilać siły zbrojne pod względem materiałowo-technicznym¹⁰. Zwiększenie określonych zdolności produkcyjnych w przemyśle, głównie zbrojeniowym, powinno umożliwić produkowanie i dostarczanie siłom zbrojnym podstawowych asortymentów uzbrojenia, amunicji, wojskowego sprzętu technicznego oraz przystosowania określonych zakładów cywilnych do produkcji specjalnej.

⁹ Potrzeby sił zbrojnych na czas wojny i w toku jej trwania naliczane są według następujących danych: należności etatowych okresu wojny; norm zużycia środków materiałowych; norm strat bezpowrotnych sprzętu; ilości i rodzaju planowanych operacji, czasu ich trwania.

¹⁰ Znaczna część zgromadzonych w czasie pokoju rezerw państwowych, głównie mobilizacyjnych, może być zużytych w czasie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

Uruchomienie mechanizmów mobilizacyjnych w gospodarce narodowej oznacza praktyczną realizację „Programu Mobilizacji Gospodarki” w pozostałych dziedzinach gospodarczych i niegospodarczych państwa. Między innymi: podjęcie prac przystosowawczych w systemie komunikacji, łączności oraz żeglugi; przygotowanie służby zdrowia, jednostek sanitarno-epidemiologicznych do działania w warunkach wojny; dostosowanie znacznej liczby zakładów i warsztatów remontowo-obługowych do odtwarzania sprawności technicznej uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Realizacja przedsięwzięć mobilizacyjnych w gospodarce narodowej spowoduje konieczność przewartościowań i przesunięć międzygałęziowych i branżowych, a także ustalenie nowych powiązań kooperacyjnych. Wszystko to będzie wymagało: przemyślanej koncentracji zasobów gospodarczych i terminowe ich przesunięcie do innych miejsc; bieżącej analizy istniejących mocy produkcyjnych i transportowych oraz sprawnie działającego systemu obiegu informacji w działach gospodarczych i administracyjnych państwa.

4. KIEROWANIE GOTOWOŚCIĄ OBRONNĄ

Kierowanie w sytuacjach podwyższania gotowości obronnej państwa może obejmować następujące problemy:

- diagnozowanie i prognozowanie polityczno-militarnych sytuacji kryzysowych;
- ostrzeganie o symptomach zjawisk kryzysowych mogących wpływać na stan bezpieczeństwa państwa;
- modelowanie sytuacji kryzysowych oraz weryfikowanie planów podnoszenia gotowości obronnej;
- określanie celów i sposobów podnoszenia gotowości obronnej w państwie;
- podejmowanie decyzji dotyczących użycia sił i środków do osiągnięcia gotowości obronnej;
- nadzorowanie przygotowań i koordynowanie działań wydzielonych sił i środków uczestniczących w osiąganiu gotowości obronnej;
- likwidowanie skutków kryzysu i odtwarzanie pokojowej działalności państwa, doprowadzającej do pierwotnego stanu gotowości obronnej państwa.

Wszystkie organy kierowania osiągnięciem gotowości obronnej państwa powinny posiadać w swoim składzie wyspecjalizowane w dziedzinie obronności komórki lub stanowiska pracy.

Podstawowym zadaniem organów kierowania osiągnięciem gotowości obronnej państwa jest terminowa realizacja zaplanowanych przedsięwzięć przejawiająca się w zrozumieniu zadań przyjętych do realizacji i posiadaniu kompetencji oraz możliwości do ich urzeczywistnienia.

Utrzymywanie i podwyższanie gotowości obronnej w państwie powinno być realizowane przez Radę Ministrów RP, której konstytucyjnym obowiązkiem jest zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego. Prezes RM przekazałby zadania ministrom oraz wojewodom i koordynowałby osiągnięcie gotowości obronnej państwa. Ministrowie, kierownicy urzędów centralnych, w zależności od swoich kompetencji, nadzorują podwyższanie gotowości obronnej

w podległych jednostkach organizacyjnych i podmiotach gospodarczych. W kompetencjach Ministra Obrony Narodowej jest przekazanie zadań szefowi Sztabu Gen. WP, a on z kolei dowódcom rodzajów sił zbrojnych. Minister Obrony Narodowej kierowałby procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej przez poszczególne departamenty MON i jednostki organizacyjne bezpośrednio jemu podległe (zał. 3).

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiadałby za przekazanie zadań oraz ich koordynację do podległych jednostek organizacyjnych – Komendzie Głównej Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, szefowi UOP, BOR, dowódcom jednostek nadwiślańskich MSWiA oraz szefowi Obrony Cywilnej Kraju.

Wojewodowie, jako przedstawiciele rządowej administracji w terenie, nadzorują realizację zadań w jednostkach organizacyjnych, podmiotach gospodarczych i przekazują je organom samorządu terytorialnego i innym jednostkom organizacyjnym na terenie województwa.

Prezydenci miast, starostowie, burmistrzowie i wójtowie, jako przedstawiciele samorządu terytorialnego, przekazują zadania oraz organizują zabezpieczenie osiągania gotowości obronnej w poszczególnych jednostkach organizacyjnych.

Kierowanie podwyższaniem gotowości obronnej państwa (zał. 2) będzie uwarunkowane przede wszystkim skalą rozwoju kryzysu polityczno-militarnego, kiedy wszystkie poczynania polityczno-dyplomatyczne nie przyniosą rezultatów. Należy wówczas uruchomić te mechanizmy, które zapewniają efektywne działania administracji i gospodarki narodowej w celu przeciwstawienia się zaistniałym zagrożeniom. Głównie należy zapewnić realizację zadań na rzecz sił zbrojnych, jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych i administracji, a także uruchomić organy kierowania tym procesem w państwie. Wraz z wprowadzeniem każdego, kolejnego stanu gotowości obronnej należy podejmować działania mające na celu rozpoznanie stopnia zagrożenia i domniemanego zamiaru działania przeciwnika. W dalszej kolejności następuje określenie ogólnych zadań dla wykonawców.

ZAKOŃCZENIE

W materiale przedstawiono najistotniejsze problemy dotyczące gotowości obronnej państwa jako reakcję na zaistniały kryzys. Wprowadzenie i osiąganie kolejnych stanów gotowości obronnej pociąga za sobą nieodwracalne skutki w gospodarce i administracji publicznej państwa.

Dlatego też, aby zminimalizować głównie skutki zaistniałe w gospodarce, należy posiadać pakiet zadań przygotowawczych, które być może, pozwolą na elastyczne podejmowanie wiążących decyzji, pociągających za sobą potrzeby ekonomiczne.

Przestudiowanie tego opracowania może przyczyni się do poznania mechanizmu utrzymania stałej gotowości obronnej w państwie i przybliżenia priorytetowych zadań do zrealizowania w kolejnych stanach gotowości obronnej państwa.

Oczekuję, iż opisane w materiale do studiowania problemy będą stanowiły inspirację do analiz i śledzenia zmian dotyczących modyfikacji tej problematyki, która pozwala utrzymać stabilną gospodarkę w państwie, stosownie do wymagań stałej gotowości obronnej.

Niezmiernie wyraźną kwestią będzie zalegalizowanie tych ustaleń w odpowiedniej randze dokumentu prawnego, a na jego podstawie obciążenie zadaniami instytucji i podmiotów gospodarczo-administracyjnych kraju.

Usprawniony system gotowości obronnej powinien stać się także jednym z instrumentów reagowania organów władzy i administracji w wypadku zaistnienia kryzysu polityczno-militarnego.

BIBLIOGRAFIA

1. Kulińczyk B., *Rozważania o gotowości obronnej państwa*, Myśl Wojskowa nr 4, Warszawa 1973.
2. Sułek M., *Gotowość mobilizacyjna gospodarki narodowej*, Myśl Wojskowa nr 6, Warszawa 1995.
3. Sułek M., Płaczek J., *Planowanie gotowości obronnej gospodarki narodowej*, Zeszyty Naukowe AON nr 3, Warszawa 1994.
4. Tomczak S., *Uruchomienie i kierowanie procesem podwyższania gotowości obronnej państwa*, Myśl Wojskowa (Tajna) nr 2, Warszawa 1994.
5. Uchwała KOK nr 01/75 z 17.04.1975 r. w sprawie gotowości obronnej RP. BI KOK nr 2 (Dz.Urz. KOK nr 6 z 1986 r.).
6. Ustawa z dnia 30.05.1996 r. o rezerwach państwowych oraz o obowiązkowych zapasach paliw (DzU nr 90 z 26.07.1996 r.).
7. Wojnarowski J., *Podstawowe elementy systemu gotowości obronnej państwa*, Myśl Wojskowa nr 3, Warszawa 1997.
8. Wojnarowski J., *Przygotowanie do mobilizacyjnego rozwinięcia systemu obronnego państwa „MOP-SOP” – 3*, AON, Warszawa 1997.
9. Zubek J., Wojnarowski J., *Gotowość obronna państwa w warunkach sytuacji kryzysowych „KAPPA”*, AON, Warszawa 1997.

GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA

O B E J M U J E (w a r i a n t)

GOTOWOŚĆ
MOBILIZACYJNA
SIŁ ZBROJNYCH

GOTOWOŚĆ BOJOWA
SIŁ ZBROJNYCH

GOTOWOŚĆ CYWILNA
ORGANÓW
KIEROWANIA
PAŃSTWEM

GOTOWOŚĆ OGNIW
(JEDNOSTEK)
ORGANIZACYJNYCH
SYSTEMU OBRONNEGO
PAŃSTWA

STALA GOTOWOŚĆ OBRONNA PAŃSTWA

Stan utrzymania w czasie pokoju, kiedy stosunki międzynarodowe układają się poprawnie, a ewentualne konflikty rozstrzygane są w drodze dyplomatycznej i nie powodują zagrożenia militarnego

PODWYŻSZONA GOTOWOŚĆ OBRONNA

Stan poprawiający możliwość wprowadzania kolejnych wyższych stanów gotowości obronnej

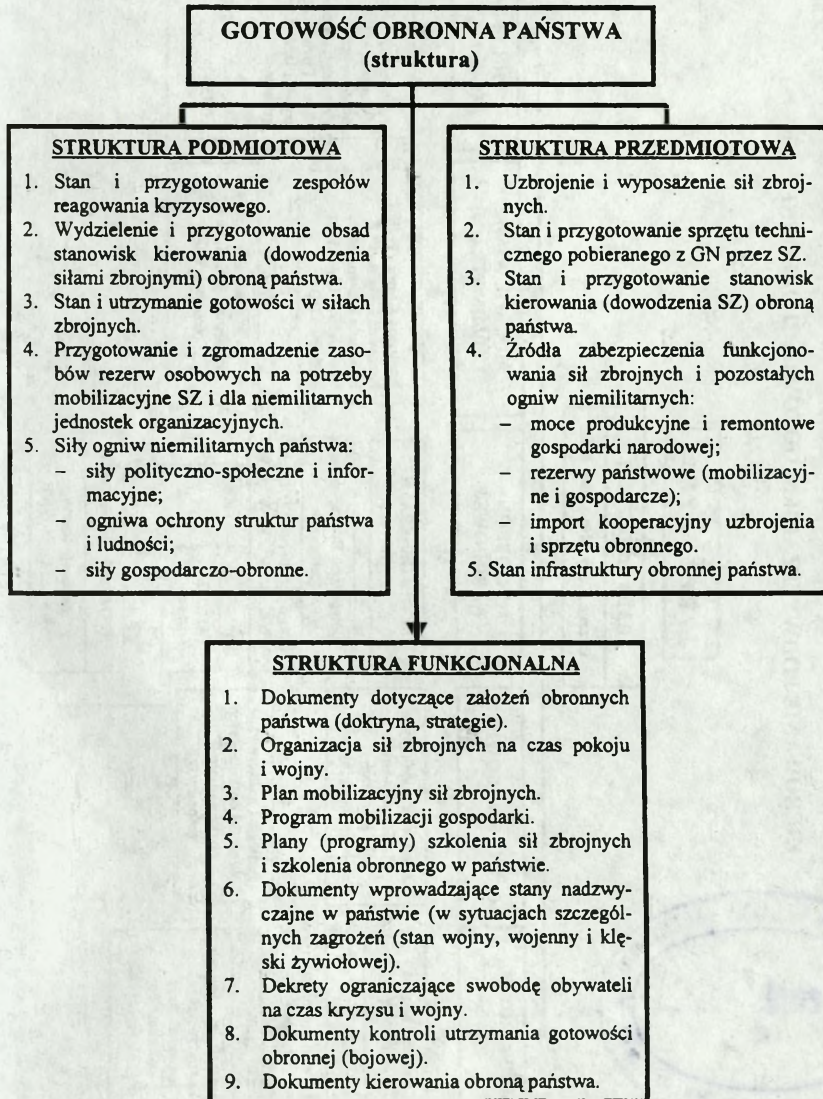
GOTOWOŚĆ OBRONNA - ZAGROŻENIE WOJENNE

Stan, który osiąga się w razie pojawienia się groźby bezpośredniego zagrożenia wojennego lub konieczności udziału w sojuszniczej obronie poza terytorium Polski

PEŁNA GOTOWOŚĆ OBRONNA

Stan, który osiąga się w razie stwierdzenia bezpośrednich przygotowań do agresji lub w razie dokonania bezpośredniej agresji

STRUKTURA GOTOWOŚCI OBRONNEJ

KIEROWANIE PODWYŻSZANIEM GOTOWOŚCI OBRONNEJ

